

КЫРГЫЗСТАНДЫКТАРДЫН ПИКИРИ БОЮНЧА ШАЙЛОДОГУ НЕГИЗГИ МЫЙЗАМ БУЗУУЛАР - СОЦИАЛДЫК СУРАМЖЫЛОО:

**ДОБУШ САТЫП АЛУУ ЖАНА АДМИНИСТРАТИВДИК
РЕСУРСТАРДЫ КЫЯНАТТЫК МЕНЕН КОЛДОНУУ.**

2020-жылдын 4-октябрында Кыргыз Республикасынын Парламентине шайлоо жана
2021-жылдын 10-январында мөөнөтүнөн мурда президенттик шайлоо

Фонд жөнүндө

“Жалпы иш” коомдук фонду – Кыргыз Республикасындагы ар түрдүү деңгээлдеги шайлоолорго мониторинг жүргүзүү, жарандык билимдин деңгээлин жогорулатуу долбоорлорун ишке ашыруу, жарандардын өлкөнү башкаруу процесстерине активдүүрөөк катышуусуна жардам көрсөтүү үчүн түзүлгөн көз карандысыз уюм.

Фонддун миссиясы - дискурс жана коомдук көзөмөлгө катышуу аркылуу өлкөдө кабыл алынган чечимдердин сапатына таасир этүүчү мүмкүнчүлүктөрдү жарандарга түзүп берүүгө көмөктөшүү.

Бул коомдук пикирдин сурамжылоосу USAIDдин колдоосунда «Жалпы иш» коомдук фонду тарабынан ишке ашырылуучу «Кыргыз Республикасында шайлоолорго көз карандысыз байкоо жүргүзүү» долбоорунун, шайлоочуларды окутуу компонентинин алкагында жүргүзүлгөн.

«Жалпы иш» фондунун командасы коомдук пикирдин сурамжылоосунун жыйынтыгы өлкөнүн жарандарына, массалык маалымат каражаттарына (ММК), саясий партияларга, жарандык коомдун институттарына жана чечимдерди кабыл алган жактарга алдыдагы шайлоолорго байланыштуу маанилүү маселелер жөнүндө маалымат берүүгө жардам берет деп эсептешет.

Кыскача баяндама

Добуштарды сатып алуу жана административдик ресурсту кыянаттык менен пайдалануу шайлоолордогу эң олуттуу мыйзам бузуулардын катарына кирет. Алар калктын шайлоо системасына жана шайлоо органдарга болгон ишенимин олуттуу түрдө төмөндөтүшү мүмкүн жана көптөгөн өлкөлөрдө кеңири жайылган. Ушул эки маселе акыркы жылдарда Кыргызстанда шайлоого катышып жаткан мамлекеттик органдар үчүн артыкчылыктуу маселе болуп калды, бирок жакында болуп өткөн парламенттик жана кезексиз президенттик шайлоолор буга байланыштуу дагы көп иш-аракеттерди жасоону талап кылууда.

«Жалпы иш» Фонду Кыргызстандын жарандарынан добуш сатып алуу жана административдик ресурсту кыянаттык менен колдонуу жөнүндө кандай ойдо экендигин сурамжылоо жүргүздү. Сурамжылоо «Жалпы иш» коомдук фонду тарабынан 2021-жылдын 19-февралынан 28-февралына чейин жүргүзүлгөн. Сурамжылоонун натыйжалары жынысы, жашы, жашаган жери жана аймагы боюнча бөлүштүрүлгөн.

«Жалпы иш» коомдук фонду добуштарды сатып алуу жана административдик ресурсту кыянаттык менен колдонуу, мындай мыйзам бузууларга жол бербөө үчүн эффективдүү чараларды иштеп чыгуу үчүн дагы терең изилдөө керек деп эсептейт, анткени шайлоо процесстеринин ачык-айкындуулугу жана шайлоонун ишенимдүүлүгү, коомдун жана мамлекеттик органдардын бул көйгөйлөргө каршы туруктуулугунан көз каранды. Бул сурамжылоо көйгөйлөрдү жакшыраак түшүнүүгө, алардын таасири канчалык экендигин жана буга байланыштуу иш-чараларды аныктоого жардам берет.

Добуштарды сатып алуу боюнча негизги жыйынтыктар

Жалпы маалымат

- Жарандардын 38% жакынкы шайлоолордо добуш сатып алуу жөнүндө угушкан. Добуш сатып алуу жөнүндө Бишкек шаарынын, Чүй жана Нарын облустарынын жашоочулары башка региондордун жашоочуларына караганда көбүрөөк угушкан - 48%, 45% жана 43% "ооба" деп жооп беришкен. Өткөн шайлоодо добуш сатып алуу жөнүндө уккандардын арасында шаардык жарандар (42%), 18-29 жаштагы жаштар (42%) жана 70 жаштан улуу адамдар (45%). Алардын көпчүлүгү мыйзам бузуунун ушул түрүн, өздөрүнүн жакынкы жамааттарынан угушкан (47%), айрымдары буга күбө болушкан (27%), андан кийин социалдык тармактардан билишкен (19%) жана массалык маалымат каражаттарынан (ММК) уккандар (11%).
- Сурамжылоодо катышкандардын 69% добуш сатып алуу шайлоочулардын белгилүү бир талапкерге добуш берүү чечимине таасир этет деп эсептешет. Мындай жооптордун эң чоң үлүшү Нарын облусуна (78%), Бишкек шаарына (74%) жана Ысык-Көл облусуна (72%) таандык.
- Сурамжылоодо катышкандардын 79% бул көйгөйдү чечүү керек деп айтышкан. Бул көйгөйдү чечүүнү каалагандардын эң көп саны Бишкек шаарында, Нарын шаарында, Чүй жана Ысык-Көл облустарында жашашат. Сурамжылоодо катышкандардын 98% добуш сатып алуу бул кабыл алынгыс көйгөй деп эсептешет.

Кыскача баяндама

Добуштарды сатып алуунун негизги себептери кайсылар?

Шайлоочулардын өз добуштарын сатуусунун негизги себептери: убактылуу акча каражаттарын көрүү (46%), жакырчылык (33%), "жоопту билбейм" (15%), коркуу же мажбурлоо (6%). Добуш бергендиги үчүн көбүнчө коммуналдык кызматтарды (газ, суу, электр энергиясы) үй чарбаларына жеткирүү (64%) жана акчалай берүү (32%) сунушталат. Мунун себебин кирешенин аздыгы деп (жакырчылык) көрсөткөндөрдүн арасында эки топ көбүрөөк болгон: 18-29 жаш (51%) жана 30-39 жаш (50%).

Добуш сатып алуу үчүн жаза каралганбы?

Сурамжылоодо катышкандардын 90% добуш сатып алуу үчүн жазалоо жөнүндө уккан эмес. 8% мындай учурлар жөнүндө билген, 4% жооп таба алган эмес. Добуш сатуу үчүн жазалоо жүрүп жаткандыгын элдин дээрлик ошол эле пайызы (89%) эстей алган жок.

Сунушталган чечимдер

Сурамжылоодо катышкандардын 31% добуш сатып алууну кантип алдын алууну билишпейт, ал эми чечимди сунуштагандардын арасында эң популярдуу ыкмалар - добуштарды сатып алуунун зыяндуу себептерине басым жасаган жарандык билим берүү (24%), "калктын жыргалчылыгын жогорулатуу" (21%) жана "шайлоочуларды артыкчылыктарына жараша добуш берүүгө түртөт (19%)". Жарандар ошондой эле саясий партиялардын жана талапкерлердин добуш сатып алууга аракет кылышына жол бербөө үчүн аларга мамлекеттик кызматтарда иштөөгө тыюу салуу керек (32%), жоопту билишпейт (27%), талапкерлер / саясий партиялар шайлоодон четтетилиши керек (18%), жогору айып салынышы керек (14%).

Кыскача баяндама

Административдик ресурсту кыянаттык менен колдонуунун негизги жыйынтыктары

Жалпы маалымат:

- Жооп бергендердин 47% кызмат адамдарынын кызмат ордун же ресурстарды белгилүү бир талапкердин пайдасына пайдалангандыгы жөнүндө уккан эмес. Мындай окуяларды кыргызстандыктардын 41% угушкан. 11% жооп берүүгө кыйын болгон. Баарынан да Бишкек шаарында (54%) жана Нарын облусунда (51%). Мындай учурлар жөнүндө уккандардын 52% респонденттер бул жөнүндө өздөрүнүн жакынкы жамаатарынан билишкен.
- 65% административдик ресурсту кыянаттык менен колдонуу шайлоочулардын белгилүү бир талапкерге добуш берүү чечимине таасир этет деп эсептешет, 8% макул, 6% макул эмес. Административдик ресурстарды кыянаттык менен пайдалануу шайлоочулардын белгилүү бир талапкерге добуш берүү чечимине таасир этет деп эсептегендердин көпчүлүгү Нарын шаарында (75%), Ош шаарында (71%) жана Бишкек шаарында (70%) жашайт.
- 73% бул көйгөйдү чечүү керек деп эсептесе, ал эми 8% бул менен макул эмес дагы, административдик ресурсту кыянаттык менен колдонуу бул көйгөй эмес деп эсептешет.

Административдик ресурстарды кыянаттык менен пайдалануунун кандай түрлөрү болот?

Административдик ресурстарды кыянаттык менен пайдалануунун эң көп кездешкен түрү - "шайлоочуларды (кызматкерлерди) белгилүү бир талапкерге / саясий партияга добуш берүүгө басым жасоо же мажбурлоо" (48%). Экинчи орунда мамлекеттик (бюджет) каражаттарды кыянаттык менен пайдалануу (25%), андан башка мамлекеттик ресурстарды пайдалануу (имараттар, транспорт каражаттары, шаймандар) (17%) жана "жоопту билбейм" / "жооп берүүгө кыйын" (10%)).

Кайсы бир талапкерге добуш берүү боюнча шайлоочуларга басым жасоого же мажбурлоого күбө болгондордун көпчүлүгү Нарын облусунда (62%), Талас облусунда (59%), Ош шаарында (58%), Ысык-Көл облусунда (55%) турушат.

Ош облусунда респонденттер башка региондорго салыштырмалуу талапкердин / партиянын пайдасына (45%) мамлекеттик каражаттарды кыянаттык менен пайдаланган учурларды угушкан.

Буга жаза барбы?

Жооп бергендердин 80% административдик ресурсту кыянаттык менен колдонуудан кийин жаза колдонулган учурлар жөнүндө уккан эмес.

Добуш сатып алуу:

38% - добуш сатып алуу жөнүндө угушкан.

27% - добуш сатып алууга күбө болушкан.

Добуш сатып алуу жөнүндө көбүнчө уккандар:

Бишкек шаары, Чүй жана Нарын облустары.

Телефондук сурамжылоо «Жалпы иш» коомдук фонду тарабынан 2021-жылдын 19-февралынан 28-февралына чейин Кыргыз Республикасынын бардык аймактарында жүргүзүлгөн. Сурамжылоодо 18 жаштан улуу 1201 тургун катышкан.

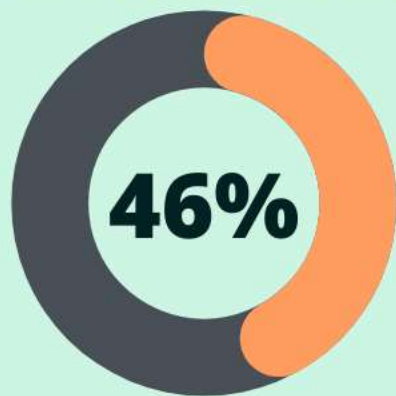
ДОБУШ САТЫП АЛУУ БОЮНЧА КЫРГЫЗСТАНДЫКТАР КАНДАЙ ОЙДО?

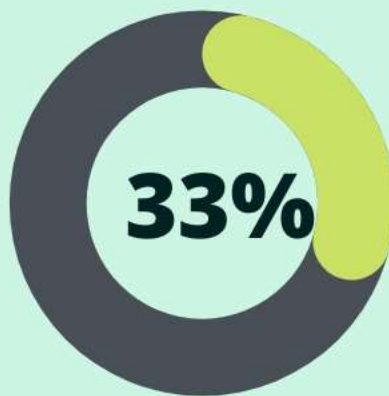
Телефондук сурамжылоо «Жалпы иш» коомдук фонду тарабынан 2021-жылдын 19-февралынан 28-февралына чейин Кыргыз Республикасынын бардык аймактарында жүргүзүлгөн. Сурамжылоодо 18 жаштан улуу 1201 тургун катышкан.

ДОБУШ САТЫП АЛУУНУН СЕБЕПТЕРИ:

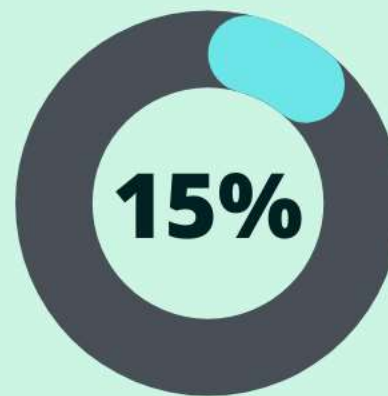
**УБАКТЫЛУУ АКЧА
КАРАЖАТТАРЫН КӨРҮҮ**

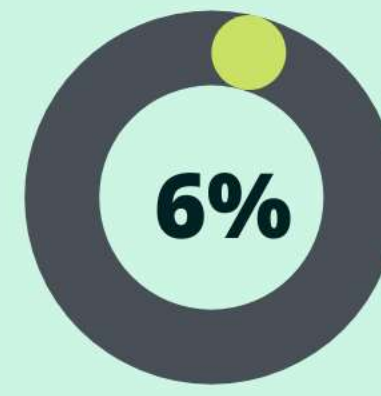
ЖАКЫРЧЫЛЫК

**ЖООПТУ
БИЛБЕЙМ**

**КОРКУУ ЖЕ
МАЖБУРЛОО**

Телефондук сурамжылоо «Жалпы иш» коомдук фонду тарабынан 2021-жылдын 19-февралынан 28-февралына чейин Кыргыз Республикасынын бардык аймактарында жүргүзүлгөн. Сурамжылоодо 18 жаштан улуу 1201 тургун катышкан.

ДОБУШ БЕРҮҮ ҮЧҮН ШАЙЛООЧУЛАРГА ЭМНЕ СУНУШТАЛАТ?

64%

**КОММУНАЛДЫК
КӨЙГӨЙЛӨРДҮ
ЧЕЧҮҮ**

32%

**АКЧАЛАЙ
БЕРҮҮ**

Телефондук сурамжылоо «Жалпы иш» коомдук фонду тарабынан 2021-жылдын 19-февралынан 28-февралына чейин Кыргыз Республикасынын бардык аймактарында жүргүзүлгөн.

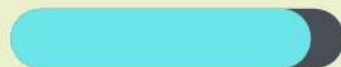
Сурамжылоодо 18 жаштан улуу 1201 тургун катышкан.

КЫРГЫЗСТАНДЫКТАР ДОБУШ САТЫП АЛУУ ҮЧҮН ЖАЗАЛОО ЖӨНҮНДӨ БИЛИШЕБИ?

РЕСПОНДЕНТТЕРДИН

90%

**ЖАЗАЛОО ЖӨНҮНДӨ
УККАН ЭМЕС.**

Телефондук сурамжылоо «Жалпы иш» коомдук фонду тарабынан 2021-жылдын 19-февралынан 28-февралына чейин Кыргыз Республикасынын бардык аймактарында жүргүзүлгөн.
Сурамжылоодо 18 жаштан улуу 1201 тургун катышкан.

ДОБУШ САТКАНЫ ҮЧҮН ЖАЗАЛОО ЖӨНҮНДӨ КЫРГЫЗСТАНДЫКТАР БИЛЕБИ?

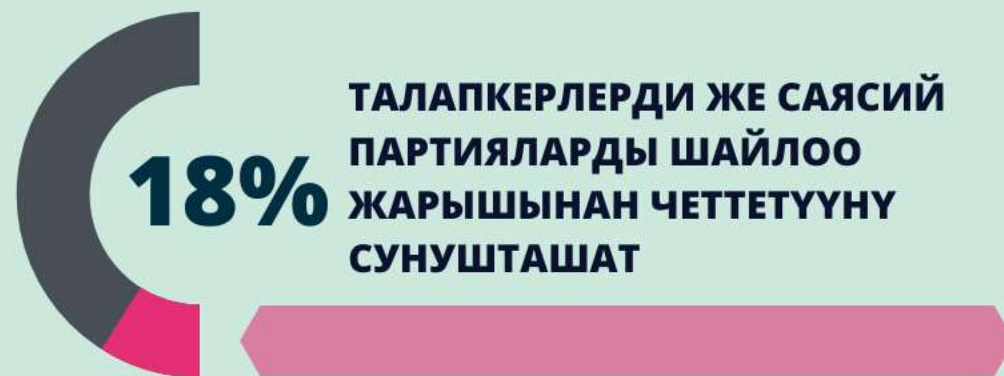
РЕСПОНДЕНТТЕРДИН

**ЖАЗАЛОО ЖӨНҮНДӨ
УККАН ЭМЕС**

Телефондук сурамжылоо «Жалпы иш» коомдук фонду тарабынан 2021-жылдын 19-февралынан 28-февралына чейин Кыргыз Республикасынын бардык аймактарында жүргүзүлгөн. Сурамжылоодо 18 жаштан улуу 1201 тургун катышкан.

КЫРГЫЗСТАНДЫКТАР САЯСИЙ ПАРТИЯЛАРДЫ ЖАНА ТАЛАПКЕРЛЕРДИ ДОБУШ САТЫП АЛГАНДЫГЫ ҮЧҮН КАНТИП ЖАЗАЛООНУН СУНУШТАРЫН БЕРИШЕТ?

Телефондук сурамжылоо «Жалпы иш» коомдук фонду тарабынан 2021-жылдын 19-февралынан 28-февралына чейин Кыргыз Республикасынын бардык аймактарында жүргүзүлгөн.
Сурамжылоодо 18 жаштан улуу 1201 тургун катышкан.

ДОБУШТАРДЫ САТУУ КӨЙГӨЙҮН ЧЕЧҮҮ ҮЧҮН КЫРГЫЗСТАНДЫКТАР КАНДАЙЧА СУНУШТАРДЫ БЕРИШЕТ:

31%

**БИЛБЕЙМ ЖЕ ЖООП
БЕРҮҮДӨН КЫЙНАЛАМ**

24%

**ЖАРАНДЫК БИЛИМДИ
ЖОГОРУЛАТУУ ЖАРДАМ
БЕРЕТ ДЕП ЭСЕПТЕШЕТ**

21%

**КАЛКТЫН ЖЫРГАЛЧЫЛЫГЫН
ЖОГОРУЛАТУУ ДЕП ЭСЕПТЕШЕТ**

Телефондук сурамжылоо «Жалпы иш» коомдук фонду тарабынан 2021-жылдын 19-февралынан 28-февралына чейин Кыргыз Республикасынын бардык аймактарында жүргүзүлгөн.
Сурамжылоодо 18 жаштан улуу 1201 тургун катышкан.

АДМИНИСТРАТИВДИК РЕСУРСТУ КЫЯНАТТЫК МЕНЕН КОЛДОНУУ:

Сурамжылоодо катышкандардын:

КЫЗМАТ АДАМДАРЫНЫН КЫЗМАТ АБАЛЫН КЫЯНАТТЫК МЕНЕН ПАЙДАЛАНЫП, ТАЛАПКЕРДИН
ЖЕ САЯСИЙ ПАРТИЯНЫН ПАЙДАСЫНА ЧЕЧКЕН УЧУРЛАР ЖӨНҮНДӨ УГУШКАН ЭМЕС.

47%

АДМИНИСТРАТИВДИК РЕСУРСТУ КЫЯНАТТЫК МЕНЕН
ПАЙДАЛАНУУ ЖӨНҮНДӨ УГУШКАН

41%

ЖООП БЕРҮҮДӨН КЫЙНАЛАМ.

11%

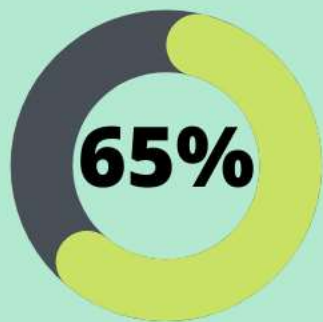

АДМИНИСТРАТИВДИК РЕСУРСТУ КЫЯНАТТЫК МЕНЕН ПАЙДАЛАНГАНДЫГЫ ЖӨНҮНДӨ
ЭҢ КӨП УККАНДАР **БИШКЕК ШААРЫНЫН** ЖАНА **НАРЫН ОБЛУСУНУН** ТУРГУНДАРЫ

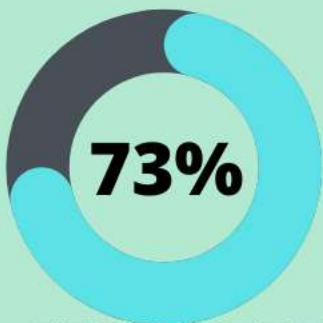
Телефондук сурамжылоо «Жалпы иш» коомдук фонду тарабынан 2021-жылдын 19-февралынан
28-февралына чейин Кыргыз Республикасынын бардык аймактарында жүргүзүлгөн.

Сурамжылоодо 18 жаштан улуу 1201 тургун катышкан.

АДМИНИСТРАТИВДИК РЕСУРСТУ КЫЯНАТТЫК МЕНЕН ПАЙДАЛАНУУ ЖӨНҮНДӨ КЫРГЫЗСТАНДЫКТАР КАНДАЙ ОЙДО?

**АДМИНИСТРАТИВДИК РЕСУРС КАЙСЫ БИР
ТАЛАПКЕРГЕ ЖЕ САЯСИЙ ПАРТИЯГА ДОБУШ БЕРҮҮ
ЧЕЧИМИНЕ ТААСИР ЭТЕТ ДЕП ЭСЕПТЕШЕТ.**

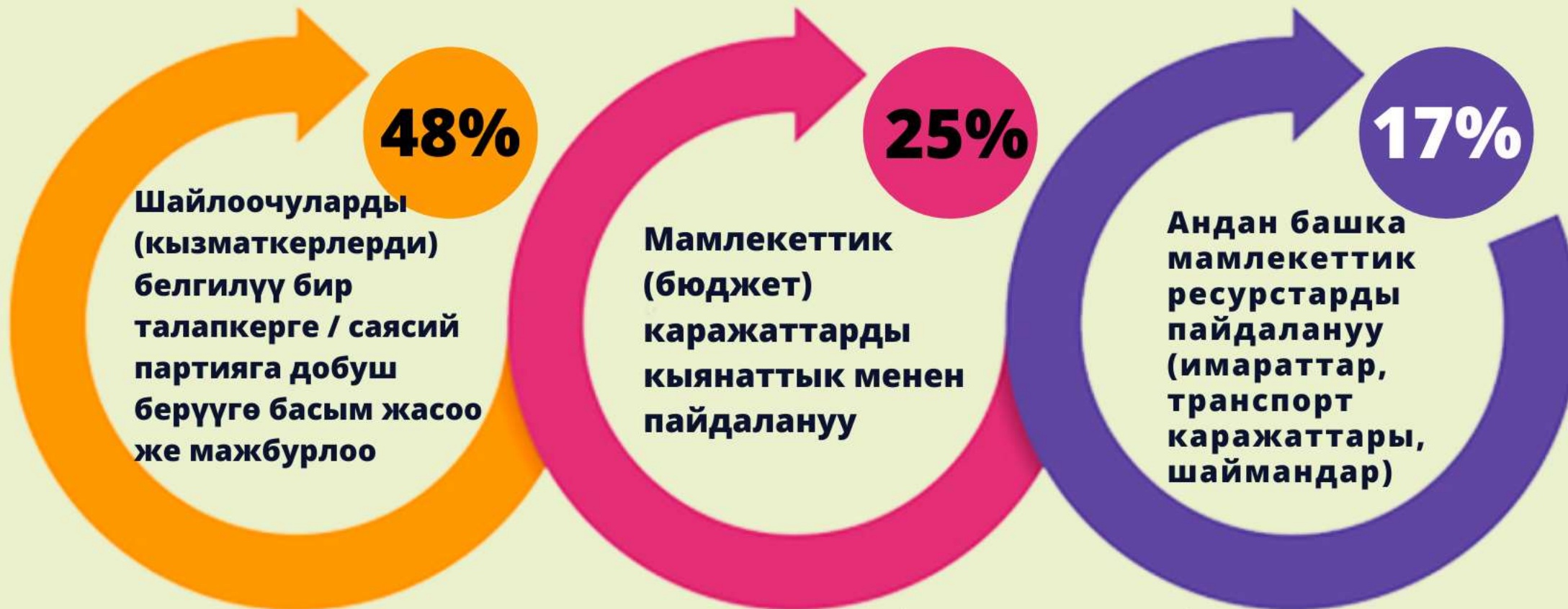

**АДМИНИСТРАТИВДИК РЕСУРСТУ КЫЯНАТТЫК МЕНЕН
КОЛДОНУУ КӨЙГӨЙҮН ЧЕЧҮҮ КЕРЕК ДЕП ЭСЕПТЕШЕТ.**

Телефондук сурамжылоо «Жалпы иш» коомдук фонду тарабынан 2021-жылдын 19-февралынан 28-февралына чейин Кыргыз Республикасынын бардык аймактарында жүргүзүлгөн.
Сурамжылоодо 18 жаштан улуу 1201 тургун катышкан.

АДМИНИСТРАТИВДИК РЕСУРСТУ КЫЯНАТТЫК МЕНЕН ПАЙДАЛАНУУНУН ТҮРЛӨРҮ?

Телефондук сурамжылоо «Жалпы иш» коомдук фонду тарабынан 2021-жылдын 19-февралынан 28-февралына чейин Кыргыз Республикасынын бардык аймактарында жүргүзүлгөн.
Сурамжылоодо 18 жаштан улуу 1201 тургун катышкан.

АДМИНИСТРАТИВДИК РЕСУРСТУ КЫЯНАТТЫК МЕНЕН ПАЙДАЛАНГАНДЫГЫ ҮЧҮН ЖАЗАЛОО ЖӨНҮНДӨ КЫРГЫЗСТАНДЫКТАР БИЛЕБИ?

РЕСПОНДЕНТТЕРДИН

80%

**ЖАЗАЛОО ЖӨНҮНДӨ
УККАН ЭМЕС.**

Телефондук сурамжылоо «Жалпы иш» коомдук фонду тарабынан 2021-жылдын 19-февралынан 28-февралына чейин Кыргыз Республикасынын бардык аймактарында жүргүзүлгөн.
Сурамжылоодо 18 жаштан улуу 1201 тургун катышкан.

Методология

Методология

- Респонденттердин сурамжылоосу негизги байланыш операторлорунун (O!, Megacom, Beeline) мобилдик номерлерине телефондон сурамжылоо аркылуу жеке интервью ыкмасында өткөрүлдү. Социологиялык изилдөө Кыргыз Республикасынын бардык облустарында жүргүзүлдү.
- Изилдөөнү жүргүзүү жана алынган натыйжаларды бүткүл Генералдык жыйынына экстраполяциялоо үчүн Кыргыз Республикасынын 18 жаштан өйдө курактагы 1201 тургунунан түзүлгөн тандоо өлчөмү эсептелген. Тандоонун белгиленген өлчөмү жетиштүү болуп саналат жана 95% ишенимдүү ыктымалдыкта Генералдык жыйындынын деңгээлинде $\pm 2,8\%$ тактык менен корутунду чыгарганга мүмкүндүк берет. Ишенимдүү ыктымалдыгы кокустан айтылган жооп канчалык ыктымалдыкта ишенимдүү интервалына туура келээрин көрсөтөт. Ишенимдүү интервалын каталык катары түшүнүүгө болот, ал жооптор түшө турган тандалган чекиттен эки тарабына тең бөлүштүрүүнүн ийри сызыгынын керилүүсүн келтирет.
- Изилдөөнү жүргүзүү үчүн катмарланган тандоо курулган. Бишкек жана Ош шаарын кошкондо 9 страта бөлүнүп алынган. Генералдык жыйын катары Улуттук статистика комитетинин жана Борбордук шайлоо комиссиясынын 2020-жылга маалыматтарына ылайык Кыргыз Республикасынын 18 жаштан жогору курактагы калкы алынган.
- Страталар ортосунда адамдардын санын бөлүштүрүүдө тандоонун тең чоңдуктагы/пропорциясыз бөлүштүрүлүшү тандалды. Тандоонун мындай бөлүштүрүлүшү калкынын саны аз болгон страталардагы респонденттердин жетишсиз санын көбөйтүүгө мүмкүндүк берди.
- Тең чоңдуктагы тандоону колдонууда маалыматтарды топтогондон кийин пропорционалдуу өлчөө процедурасы жүргүзүлдү, ал тең чоңдуктагы тандоону жетишсиз көрсөтүлгөн байкоолорду оордотуу менен жана ашыкча көрсөтүүлөрдү жеңилдеткен Генералдык жыйынга жакын кылып тууралоого мүмкүндүк берди.

Демография

Социалдык демографиялык көрсөткүчтөр

Респонденттин жашы

18-29 жаш (n=349)	29,1%
30-39 жаш (n=291)	24,2%
40-49 жаш (n=207)	17,2%
50-59 жаш (n=180)	15,0%
60-69 жаш (n=119)	9,9%
70 жаш жана андан улуу (n=55)	4,6%

Респонденттин жашаган

жери

Город (n=316)	33,8%
Село (n=620)	66,2%

Респонденттин облусу

г. Бишкек (n=211)	17,5%
г. Ош (n=59)	4,9%
Чуйская область (n=184)	15,3%
Таласская область (n=46)	3,9%
Ошская область (n=240)	20,0%
Нарынская область (n=52)	4,3%
Иссык-Кульская область (n=92)	7,7%
Жалалабадская область (n=223)	18,5%
Баткенская область (n=95)	7,9%

Респонденттин жынысы

Мужчина (n=571)	47,5%
Женщина (n=630)	52,5%

Биздин байланыштар

- Кыргыз Республикасы, Бишкек ш., Токтогул көч., 141/1. Телефон: 0(312) 979205
- Сайт: www.commoncause.kg
- SMM:
 - www.instagram.com/commoncause312
 - www.facebook.com/commoncause312
 - twitter.com/commoncause312